

Сергій Фелчишин,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

<https://doi.org/10.32782/2020-38-06>

УДК 342.92(477)

Дипломатичні ранги як спеціальні звання дипломатичних службовців

Постановка проблеми. Дипломатична служба відрізняється від інших видів державної служби в Україні низкою особливостей, однією з яких є присвоєння дипломатичним службовцям таких спеціальних звань, як дипломатичні ранги. В умовах реформування вітчизняної дипломатичної служби дослідження дипломатичних рангів, їх особливостей та значення, переліку та видів, аналіз порядку присвоєння та позбавлення дипломатичних рангів, чинного законодавчого регулювання у цій сфері набувають великого значення.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблемам організації та правового забезпечення дипломатичної служби України присвячено чимало наукових праць у галузі як адміністративного, так і трудового права. Можна відзначити дослідження Ю.П. Битяка, Т.І. Биркович, Л.Р. Білої-Тіунової, Б.І. Гумєнюка, Л.В. Заболотної, С.В. Ківалова, Т.О. Коломоєць, А.О. Коровайко, Ю.В. Макаренко, О.В. Селецького, О.Р. Сторожука та ін. Але доводиться констатувати, що дипломатичним

рангам спеціально присвячена досить обмежена кількість наукових праць, у тому числі у контексті нового Закону України «Про дипломатичну службу» від 07.06.2018 р. Ці обставини і зумовлюють **завдання цієї статті**, що полягають у аналізі дипломатичних рангів, їх значення, особливостей присвоєння та позбавлення відповідно до чинного законодавства України.

Виклад основного матеріалу. Дипломатичний ранг законодавчо визначається як спеціальне звання, яке відповідно до Конституції України та Закону України «Про дипломатичну службу» присвоюється дипломатичним службовцям [3, ст. 24]. Одними із сутнісних ознак дипломатичних рангів є суб'єкти, яким вони присвоюються. Як закріплено у легальному понятті, дипломатичні ранги присвоюються не всім посадовим особам дипломатичної служби, а лише дипломатичним службовцям – громадянам України, які обіймають дипломатичні посади в органах дипломатичної служби, одержують заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету

та здійснюють встановлені для таких посад повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням дипломатичних або консульських функцій, а також дотримуються принципів дипломатичної служби. Перелік дипломатичних посад (від найнижчої – аташе до найвищої – Державний секретар Міністерства закордонних справ України) визначені у ч. 2 ст. 8 Закону «Про дипломатичну службу». Що стосується такого виду посадових осіб дипломатичної служби, як адміністративні службовці, то їм присвоюються не дипломатичні ранги, а ранги державних службовців у порядку, що встановлений Законом України «Про державну службу» [3, ст. 27].

Своєю чергою аналіз законодавства свідчить, що поряд із дипломатичними службовцями дипломатичні ранги присвоюються також деяким іншим особам, які відповідно до Закону «Про дипломатичну службу» не обіймають дипломатичних посад. По-перше, передбачено, що Міністрові закордонних справ України присвоюється дипломатичний ранг Надзвичайного і Повноважного Посла (ч. 5 ст. 25 Закону «Про дипломатичну службу» [3]). Міністр закордонних справ України хоч і очолює Міністерство закордонних справ України та здійснює керівництво діяльністю органів дипломатичної служби, проте згідно із законодавством його посада до дипломатичних не віднесена. Посада Міністра закордонних справ України є посадою члена Кабінету Міністрів України та належить до політичних посад, на яку не поширюється трудове законодавство та законодавство про державну службу (ч. 3 ст. 6 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» [6]).

Привертає увагу також Указ Президента України «Про Перелік

дипломатичних посад, приписаних до дипломатичних рангів» від 21.12.2018 р. У ньому до дипломатичних рангів приписані також посади першого заступника Міністра закордонних справ України та заступника Міністра закордонних справ України [8]. Відповідно до ч. 5 ст. 9 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» посади першого заступника Міністра та заступників Міністра також належать до політичних посад, на які не поширюється трудове законодавство та законодавство про державну службу [5]. У первинній редакції Указу Президента України «Про Перелік дипломатичних посад, приписаних до дипломатичних рангів» до дипломатичних рангів приписувались також деякі посади патронатної служби (наприклад, посада Радника Прем'єр-міністра України з міжнародних питань виключена Указом Президента України 12.12.2019 р.).

По-друге, дипломатичні ранги присвоюються особам, які: а) прийняті на посади у структурні підрозділи Адміністрації Президента України¹, що забезпечують здійснення Президентом України повноважень у зовнішньополітичній сфері, а також Апарату Верховної Ради України і Секретаріату Кабінету Міністрів України, що забезпечують представництво Голови Верховної Ради України і Прем'єр-міністра України у зносинах з органами влади інших держав та здійснення заходів з міжнародного співробітництва Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України; та б) не мають дипломатичного рангу (ч. 3 ст. 25 Закону «Про дипломатичну службу»). При цьому відповідно до Закону «Про дипломатичну службу» такі особи не належать до дипломатичних службовців, а їх посади не віднесені до дипломатичних.

¹ Відповідно до Указу Президента України від 20.06.2019 р. шляхом реорганізації та скорочення чисельності працівників Адміністрації Президента України був утворений Офіс Президента України.

По-третє, у ч. 6 ст. 22 Закону «Про дипломатичну службу» закріплено, що громадянам України, які обіймають керівні посади в секретаріатах, органах міжнародних організацій та закордонних юрисдикційних органах, членом або учасником яких є Україна, може бути присвоєно дипломатичний ранг у порядку, передбаченому ч. 4 ст. 25 цього Закону. Звернемо увагу, що у ч. 6 ст. 22 Закону як суб'єкти, яким можуть присвоюватись дипломатичні ранги, йдеться взагалі про «громадян України», а не «дипломатичних службовців». Принагідно слід зауважити на тому факті, що у вітчизняній практиці мали місце випадки, коли дипломатичні ранги присвоювались окремим народним депутатам України, які були головами постійних делегацій Верховної Ради України у Парламентській Асамблеї Ради Європи та Парламентській Асамблеї ОБСЄ [9].

На підставі зазначеного констатуємо неузгодженість законодавства у частині регулювання суб'єктів, яким присвоюються дипломатичні ранги: з одного боку, норми-дефініції, яка закріплює поняття «дипломатичний ранг» та вказує, що такі ранги присвоюються дипломатичним службовцям (ч. 1 ст. 24 Закону «Про дипломатичну службу»), а з іншого – норм цього Закону (ч. 6 ст. 22, ч. 3 та 5 ст. 25) та Указу Президента України «Про Перелік дипломатичних посад, приписаних до дипломатичних рангів», які передбачають присвоєння дипломатичних рангів і деяким іншим особам, котрі не обіймають дипломатичних посад. Вважаємо, що така неузгодженість має бути усунена шляхом внесення змін до Закону «Про дипломатичну службу» стосовно чіткого визначення суб'єктів, яким присвоюються дипломатичні ранги, що поряд з іншим має охоплювати вдосконалення у цій частині й поняття «дипломатичний ранг».

Зупинимось на значенні дипломатичних рангів. В.М. Манохін

вказував, що значення чинів, рангів та звань, форми одягу та знаків розрізнення полягає в тому, що вони значною мірою характеризують правове положення державного службовця: вказують на обійману посаду (точно або приблизно), ступінь кваліфікації, приналежність до певної групи державних службовців. Це вносить певний порядок у відносини працівників відомств, яким присвоюються чини, ранги та звання, з працівниками інших відомств та громадянами; сприяє укріпленню дисципліни в галузях, у яких до неї висуваються підвищені вимоги [17, с. 107]. В.В. Черепанов та В.П. Іванов підкреслювали, що запровадження та присвоєння класних чинів, дипломатичних рангів, військових та інших спеціальних звань службовців є фактором упорядкування державно-службових відносин, закріплення ієрархії державних посад, стимулом підвищення кваліфікації державного службовця і актом державного визнання його заслуг [22, с. 251].

Основне значення дипломатичних рангів може бути розкрито через такі їх характеристики: а) дипломатичний ранг свідчить про належність особи до дипломатичних службовців або інших визначених законодавством осіб, які здійснюють діяльність, пов'язану із реалізацією зовнішньої політики України; б) дипломатичний ранг присвоюється згідно з посадою, яку обіймає дипломатичний службовець, та є одним із показників, який відображає місце дипломатичного службовця в службовій ієрархії; в) дипломатичний ранг свідчить про володіння дипломатичним службовцем відповідним рівнем професійної компетентності у сфері зовнішньополітичної діяльності, його спеціальні знання, уміння та навички у сфері реалізації дипломатичних та консульських функцій; г) дипломатичні ранги впливають на оплату праці посадових осіб дипломатичної служби через встановлення надбавки за

дипломатичний ранг (заробітна плата дипломатичних службовців, крім складників, встановлених Законом «Про державну службу», включає надбавку за дипломатичний ранг, якщо їм не виплачується надбавка за ранг державного службовця); г) для осіб, яким присвоєно найвищий дипломатичний ранг – Надзвичайний і Повноважний Посол, встановлені певні, відмінні від інших особливості проходження і припинення дипломатичної служби (такі особи мають право на звільнення з дипломатичної служби з підстави відставки – за умови зайняття дипломатичної посади категорії «А»; можуть перебувати на дипломатичних посадах і після досягнення граничного віку 65 років – на дипломатичних посадах, призначення на які здійснює Президент України, та ін.).

Має дипломатичний ранг і певний міжнародно-правовий вимір. Зокрема, відповідно до п. d ст. 1 Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 18.04.1961 р. «членами дипломатичного персоналу» є члени персоналу представництва, які мають дипломатичний ранг [2]. Належність особи до членів дипломатичного персоналу представництва відображається на обсязі її привілеїв та імунітетів, передбачених Віденською конвенцією про дипломатичні зносини.

Із питанням спеціальних звань, у тому числі дипломатичних рангів, пов'язане питання форменого одягу та знаків розрізнення, які на ньому розміщуються. Як зазначають Дж. Вуд та Ж. Серре, спеціальний формений одяг для дипломатів та консулів використовувався більшістю держав до 1914 р. [13, с. 172]. За сучасних умов практика використання форменого одягу у дипломатичних службах держав світу не є поширеною. Формений одяг для дипломатичних службовців нині передбачається законодавством деяких іноземних держав (Білорусь, Російська Федерація та ін.), зокрема

для тих службовців, яким присвоєні найвищі дипломатичні ранги. Наприклад, у Російській Федерації формений одяг із відповідними знаками розрізнення встановлений лише для дипломатичних працівників, які мають дипломатичні ранги Надзвичайного і Повноважного Посла, Надзвичайного і Повноваженого Посланника 1 та 2 класів [18, с. 86]. У державах, у яких нині запроваджений формений одяг, його носіння передбачається переважно під час урочистих заходів (вручення дипломатичним представником вірчих грамот та ін.). Що стосується вітчизняного досвіду, то Закон України «Про дипломатичну службу» для посадових осіб дипломатичної служби не передбачає форменого одягу зі знаками розрізнення.

Не слід ототожнювати поняття «дипломатичні ранги» та «дипломатичні класи». Під останніми розуміють категорії глав дипломатичних представництв, які отримали закріплення в міжнародному праві [20, с. 357]. Вперше вони були визначені та введені в дипломатичну практику Віденським регламентом від 1815 р. з відповідним доповненням Аахенським протоколом від 1818 р. Нині класи глав дипломатичних представництв урегульовані у ч. 1 ст. 14 Віденської конвенції про дипломатичні зносини від 1961 р.: а) клас послів та нунціїв, які акредитуються при главах держав, та інших глав представництв еквівалентного рангу; б) клас посланників та інтернунціїв, які акредитуються при главах держав; в) клас повірених у справах, які акредитуються при міністрах закордонних справ. Клас, до якого має належати глава представництва, визначається за угодою між державами. Щодо правового статусу глав представництв різних класів, то Віденська конвенція про дипломатичні зносини закріплює, що «інакше як стосовно старшинства та етикету не повинно проводитись ніякого розрізнення між

главами представництв унаслідок їхньої належності до того чи іншого класу» (ч. 2 ст. 14).

Як уже зазначалось, використовується у Віденській конвенції про дипломатичні зносини і термін «дипломатичний ранг» як ознака членів дипломатичного персоналу дипломатичного представництва, що відрізняє їх від членів адміністративно-технічного та обслуговуючого персоналу (ст. 1). Проте, на відміну від дипломатичних класів, які регулюються Віденською конвенцією про дипломатичні зносини, перелік дипломатичних рангів, питання їх присвоєння і т.д. регламентується внутрішньодержавним законодавством. Дипломатичні ранги є службовими званнями, які присвоюються не лише главам дипломатичних представництв, а переважно загалом дипломатичному персоналу Міністерства закордонних справ та закордонних представництв, а у деяких державах – лише дипломатичному персоналу закордонних представництв. Дипломатичні ранги присвоюються главою держави або іншими суб'єктами, що визначаються законодавством. Кожна держава самостійно визначає та встановлює для власного дипломатичного персоналу перелік дипломатичних рангів, а отже, відповідний перелік у державах світу може відрізнитись.

Наприклад, в Італійській Республіці встановлені п'ять дипломатичних рангів: посол, посланник, радник посольства, радник місії, секретар [15, с. 91]. Цікавим є досвід Естонської Республіки, у якій розмежовуються: а) дипломатичні службові звання (аташе, третій секретар, другий секретар, перший секретар, радник, старший радник); б) дипломатичний ранг, котрий представлений єдиним видом, – посол [12]. Законодавством Грузії дипломатичні ранги поділяються на 3 категорії: а) вищі дипломатичні ранги (надзвичайний і повноважний посол, надзвичайний і

повноважний посланник); б) старші дипломатичні ранги (старший радник, радник, молодший радник); в) молодші дипломатичні ранги (перший секретар, другий секретар, третій секретар, аташе) [11].

У дипломатичних службах багатьох іноземних держав діє літерно-цифрова система рангів (Велика Британія, США та ін.). Зокрема, у Закордонній службі США встановлені ранги (rank in person), які визначають базові посадові оклади кар'єрних дипломатів (терміни «рівень» (grade), «ранг» (rank), «клас» (class) використовуються як взаємозамінні) [23, с. 40, 164]. Це ранги FS-09, FS-08, FS-07, FS-06, FS-05, FS-04, FS-03, FS-02, FS-01. Вище за перший ранг встановлені ранги Старшої Закордонної служби, котрі поряд із літерним позначенням мають також назви: FE-OC (counselor), FE-MC (minister-counselor), FE-CM (career minister). Крім того, кар'єрним дипломатам Старшої Закордонної служби, які продемонстрували видатні заслуги, Державний секретар може присвоїти почесний ранг «Кар'єрний посол» (career ambassador) [23, с. 163–164].

Дипломатичним службовцям Бразилії присвоюються такі дипломатичні ранги, як: міністр 1-го класу (посол), міністр 2-го класу (радник-посланник), радник, перший секретар, другий секретар, третій секретар [15, с. 341]. Законодавством Китайської Народної Республіки дипломатичні ранги встановлені для дипломатичного персоналу, який проходить службу за кордоном (посол, посланник, радник, перший секретар, другий секретар, третій секретар, аташе) [14, с. 476].

В Україні встановлені такі дипломатичні ранги: 1) Надзвичайний і Повноважний Посол; 2) Надзвичайний і Повноважний Посланник першого класу; 3) Надзвичайний і Повноважний Посланник другого класу; 4) радник першого класу; 5) радник другого класу; 6) перший секретар; 7) другий

секретар; 8) третій секретар; 9) аташе (ч. 2 ст. 24 Закону «Про дипломатичну службу» від 07.06.2018 р.). Найвищим дипломатичним рангом є Надзвичайний і Повноважний Посол, а найнижчим – аташе. Із прийняттям нового Закону «Про дипломатичну службу» кількість дипломатичних рангів була скорочена із 11 до 9. Таке скорочення пов'язане зі скасуванням раніше наявного поділу дипломатичних рангів першого секретаря та другого секретаря на класи (першого класу та другого класу). Кількість дипломатичних рангів нині дорівнює кількості рангів державних службовців, встановлених новим Законом «Про державну службу» від 10.12.2015 р. Співвідношення між дипломатичними рангами та рангами державних службовців визначається Кабінетом Міністрів України [10].

Закон «Про дипломатичну службу» дає змогу визначити такі особливості присвоєння дипломатичним службовцям дипломатичних рангів та їх позбавлення:

1) *вид дипломатичного рангу, який присвоюється, та момент його присвоєння.* Дипломатичний ранг присвоюється згідно з посадою, яку обіймає дипломатичний службовець. Особи, яка вперше призначена на дипломатичну посаду, присвоюється найнижчий дипломатичний ранг, до якого приписана її посада. Відповідність дипломатичних посад дипломатичним рангам визначена Указом Президента України «Про Перелік дипломатичних посад, приписаних до дипломатичних рангів» від 21.12.2018 р. У низці випадків дипломатичні посади приписані до однойменних рангів (наприклад, посада Надзвичайного і Повноважного Посла України приписана до дипломатичного рангу Надзвичайного і Повноважного Посла; посада третього секретаря МЗС та ЗДУ – до рангу третього секретаря; посади аташе МЗС та ЗДУ – до рангу аташе тощо).

Дипломатичні ранги присвоюються дипломатичним службовцям після призначення на дипломатичну посаду. Водночас передбачений і виняток: у разі встановлення випробування для призначення особи на дипломатичну посаду дипломатичний ранг присвоюється після закінчення його строку [3, ч. 9 ст. 25];

2) *суб'єкти присвоєння дипломатичних рангів.* Дипломатичні ранги присвоюються: а) Міністром закордонних справ України – дипломатичні ранги аташе, третього секретаря, другого секретаря, першого секретаря, радника другого класу, радника першого класу дипломатичним службовцям, які проходять дипломатичну службу в органах дипломатичної служби; б) Президентом України за поданням Міністра закордонних справ України – вищі дипломатичні ранги дипломатичним службовцям (Надзвичайний і Повноважний Посол, Надзвичайний і Повноважний Посланник першого класу, Надзвичайний і Повноважний Посланник другого класу). Повноваження Президента України щодо присвоєння дипломатичних рангів ґрунтуються на положеннях Конституції України, відповідно до п. 24 ст. 106 якої Президент України присвоює вищі військові звання, вищі дипломатичні ранги та інші вищі спеціальні звання і класні чини [1].

Чергові дипломатичні ранги дипломатичним службовцям, які переведені для проходження дипломатичної служби до інших державних органів, присвоюються за поданням керівників цих органів у порядку, встановленому законодавством;

3) *присвоєння чергового дипломатичного рангу.* Присвоєння чергового дипломатичного рангу здійснюється: а) згідно з посадою, яку обіймає дипломатичний службовець; та б) з дотриманням строків перебування у дипломатичних рангах. Строк перебування у дипломатичних рангах аташе, третього

секретаря, другого секретаря, першого секретаря, радника другого класу становить три роки. Строк перебування у дипломатичних рангах радника першого класу, Надзвичайного і Повноважного Посланника другого класу, Надзвичайного і Повноважного Посланника першого класу не встановлюється.

У разі призначення дипломатичного службовця на вищу дипломатичну посаду йому може бути присвоєно черговий дипломатичний ранг без урахування строків перебування у дипломатичних рангах. Строки перебування у дипломатичних рангах можуть не витримуватись також у встановлених Законом «Про дипломатичну службу» випадках, які пов'язані із визнанням заслуг дипломатичного службовця: а) в окремих випадках за успішне виконання особливо важливих завдань та особливі заслуги дипломатичним службовцям може бути достроково присвоєно черговий дипломатичний ранг; б) у зв'язку з виходом на пенсію за сумлінну дипломатичну службу дипломатичному службовцю, безперервний стаж дипломатичної служби якого становить понад п'ятнадцять років, Міністром закордонних справ України може присвоюватися черговий дипломатичний ранг поза межами відповідної категорії посад (крім дипломатичних рангів, які присвоюються дипломатичним службовцям Президентом України) без урахування строків перебування у дипломатичних рангах.

Окремо слід відзначити передбачені Законом «Про дипломатичну службу» обставини, за яких дипломатичному службовцю не може бути присвоєний черговий дипломатичний ранг: 1) протягом строку застосування дисциплінарного стягнення; 2) протягом 6 місяців з дня отримання дипломатичним службовцем негативної оцінки за результатами оцінювання його службової діяльності

(ч. 10 ст. 25). У цьому сенсі привертає увагу неузгодженість між собою законів «Про державну службу» та «Про дипломатичну службу» в частині наслідків отримання службовцем негативної оцінки за результатами оцінювання службової діяльності. Чинний Закон «Про державну службу» передбачає, що отримання державним службовцем негативної оцінки за результатами оцінювання службової діяльності спричиняє звільнення такого державного службовця зі служби та розірвання з ним контракту про проходження державної служби (у разі укладення) [4, ст. 44]. Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 87 Закону «Про державну службу» отримання державним службовцем негативної оцінки за результатами оцінювання службової діяльності є однією з підстав припинення державної служби за ініціативою суб'єкта призначення. У цьому аспекті важливим є те, що Закон «Про дипломатичну службу» у ч. 1 ст. 28 закріплює, що дипломатична служба припиняється з підстав, передбачених Законом «Про державну службу». На підставі наведеного вважаємо необхідним узгодження між собою законів «Про державну службу» та «Про дипломатичну службу» в частині визначення наслідків отримання службовцем негативної оцінки за результатами оцінювання;

4) *дострокове присвоєння чергового дипломатичного рангу як захід заохочення дипломатичних службовців.* Свого часу А.І. Єлістратов розглядав підвищення в ранзі як нагороду, що дарується особі «за постійні, старанні та відмінні, засвідчені безпосередньо їй начальством, труди по службі» [16, с. 210–211]. У ч. 12 ст. 25 Закону «Про дипломатичну службу» закріплено, що в окремих випадках за успішне виконання особливо важливих завдань та особливі заслуги дипломатичним службовцям може бути достроково присвоєно черговий

дипломатичний ранг. Йдеться про специфічне заохочення дипломатичних службовців, яке закріплюється безпосередньо у Законі «Про дипломатичну службу». Дострокове присвоєння чергового дипломатичного рангу нормативно заохоченням хоч і не називається, проте є таким за своєю сутністю; є аналогом дострокового присвоєння рангу державного службовця, що закріплюється як заохочення державних службовців у ст. 53 Закону «Про державну службу» [4].

У літературі цілком логічно звертається увага на те, що дострокове присвоєння чергового дипломатичного рангу як заохочення може бути застосоване не до всіх дипломатичних працівників, а лише до тих, які мають дипломатичні ранги, строки перебування в яких встановлюються законом [19, с. 209]. Таким чином, цей вид заохочення може бути застосований лише до тих дипломатичних службовців, яким присвоєні дипломатичні ранги починаючи від аташе і закінчуючи радником другого класу. До дипломатичних службовців, яким присвоєно дипломатичні ранги радника першого класу, Надзвичайного і Повноважного Посланника другого класу або Надзвичайного і Повноважного Посланника першого класу цей вид заохочення застосований бути не може. Непридатним для застосування він є також для дипломатичних службовців, яким присвоєно найвищий дипломатичний ранг – Надзвичайний і Повноважний Посол.

Великого значення має визначення підстав дострокового присвоєння чергового дипломатичного рангу. Закріплено, що такий захід застосовується в окремих випадках за успішне виконання особливо важливих завдань та особливі заслуги [3, ч. 12 ст. 25]. Отже, законодавець звертає увагу на виключність дострокового присвоєння дипломатичного рангу, підкреслюючи, що воно може бути «в окремих

випадках». Привертає увагу також відсутність формально-юридичної визначеності змісту підстав дострокового присвоєння дипломатичного рангу і оціночний характер понять, які використовуються для їх позначення. Це стосується оцінки того чи іншого завдання по службі як «неважливого», «важливого» або «особливо важливого» і т.д., характеристики фактичного стану його виконання як «неуспішного», «успішного», «частково успішного» тощо. Поряд із цим чинне законодавство про державну службу не визначає ані поняття, ані переліку «особливих заслуг», а тому факт їх наявності або відсутності у кожному випадку має встановлюватись на розсуд уповноважених на те суб'єктів з урахуванням конкретних обставин справи на підставі оцінки значимості соціально корисної поведінки дипломатичного службовця.

Є певні обмеження щодо застосування дострокового присвоєння чергового дипломатичного рангу. По-перше, закріплені ч. 10 ст. 25 Закону «Про дипломатичну службу» обставини, які унеможливають присвоєння чергового дипломатичного рангу, є загальними – поширюються на випадки його присвоєння як із дотриманням строків перебування у дипломатичних рангах, так і достроково. По-друге, встановлене і спеціальне обмеження – дострокове присвоєння дипломатичного рангу два рази поспіль не допускається (ч. 12 ст. 25).

5) *збереження та позбавлення дипломатичного рангу.* Дипломатичний ранг, присвоєний дипломатичному службовцю, зберігається за ним у разі переходу такого службовця на нижчу дипломатичну посаду або звільнення з дипломатичної служби. Дипломатичний службовець може бути позбавлений дипломатичного рангу: а) органом чи посадовою особою, які присвоїли дипломатичний ранг, у разі припинення дипломатичним службовцем

громадянства України; б) за рішенням суду. Закон «Про дипломатичну службу» не визначає підстав позбавлення дипломатичного службовця дипломатичного рангу за рішенням суду [3]. Водночас у ст. 54 Кримінального кодексу України від 05.04.2001 р. закріплено, що засуджена за тяжкий чи особливо тяжкий злочин особа, яка має військове, спеціальне звання, ранг, чин або кваліфікаційний клас, може бути позбавлена за вироком суду цього звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу [7].

У наукових джерелах процедуру присвоєння рангу (чину, звання) відносять до організаційних адміністративних процедур у публічній службі, котра включає такі стадії: 1) ініціювання процедури присвоєння рангу (чину, звання); 2) розгляд справи та прийняття рішення; 3) виконання рішення [21, с. 7, 11]. Аналіз Закону «Про дипломатичну службу», Указу Президента України «Про Положення про Офіс Президента України» та інших актів законодавства дає змогу стверджувати, що порядок присвоєння дипломатичного рангу охоплює: а) внесення подання щодо присвоєння дипломатичного рангу; б) аналіз уповноваженими суб'єктами такого подання, встановлення наявності (відсутності) обставин, які унеможливають присвоєння дипломатичного рангу, а також інших обставин, які мають значення, та прийняття рішення (присвоїти дипломатичний ранг або відмовити у його присвоєнні); в) оформлення індивідуального правового акта про присвоєння особі дипломатичного рангу, а також внесення відповідних записів до її особової справи та трудової книжки. Можливим є оскарження особою прийнятого рішення, дій чи бездіяльності суб'єктів, які беруть участь у процедурі присвоєння рангу.

На нашу думку, недоліком сучасного стану регулювання є відсутність

спеціального підзаконного нормативного акта, який би систематизував норми, що регулюють порядок присвоєння та позбавлення дипломатичних рангів, забезпечував його детальне регулювання (зміст подання про присвоєння рангу та документи, які до нього додаються; повноваження безпосереднього керівника, служби управління персоналом МЗС, Міністра закордонних справ України, посадових осіб Офісу Президента України та інших органів, у яких можуть проходити службу дипломатичні службовці, питання їх взаємодії, а також інші процедурні питання). У зв'язку із цим пропонуємо: по-перше, у Законі «Про дипломатичну службу» передбачити право Президента України визначати порядок присвоєння та позбавлення дипломатичних рангів; по-друге, детально врегулювати порядок присвоєння та позбавлення дипломатичних рангів указом Президента України. Це можна зробити шляхом внесення змін та доповнення відповідною процедурною частиною Указу Президента України «Про Перелік дипломатичних посад, приписаних до дипломатичних рангів» від 21.12.2018 р., змінивши його назву на таку – «Про Порядок присвоєння та позбавлення дипломатичних рангів, а також перелік дипломатичних посад, приписаних до дипломатичних рангів».

Висновок. Підсумовуючи, зазначимо, що дипломатичні ранги як спеціальні звання дипломатичних службовців є однією з особливостей, яка відрізняє дипломатичну службу від інших видів державної служби в Україні. Дипломатичні ранги не лише відображають місце дипломатичного службовця у службовій ієрархії (у поєднанні із дипломатичною посадою), свідчать про рівень його професійної компетентності у сфері зовнішньополітичної діяльності, а й можуть позитивно впливати на мотивацію дипломатичних службовців,

певним чином відзначаються на рівні оплати праці дипломатичних службовців, використовуються серед заходів їх заохочення тощо. Мають дипломатичні ранги й певне міжнародно-правове значення. Вдосконалення законодавства України в частині дипломатичних рангів (чітке

визначення суб'єктів, яким присвоюються дипломатичні ранги; забезпечення детального підзаконного регулювання порядку їх присвоєння та позбавлення та ін.) повинне розглядатись як одна зі складових частин подальшого реформування вітчизняної дипломатичної служби.

Список використаних джерел

1. Конституція України : прийнята на 5 сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р., зі змін та доп. *Відом. Верхов. Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Венская конвенция о дипломатических сношениях от 18.04.1961 г. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_048#Text (дата звернення: 06.09.2020).
3. Про дипломатичну службу : Закон України від 07.06.2018 р. № 2449-VIII. *Офіційний вісник України*. 2018. № 50. Ст. 1747.
4. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII, зі змін. та доп. *Офіційний вісник України*. 2016. № 3, Ст. 149.
5. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI зі змін. та доп. *Офіційний вісник України*. 2011. № 27. Ст. 1123.
6. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII зі змін. та доп. *Офіційний вісник України*. 2014. № 20. Ст. 619.
7. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III, зі змін. та доп. *Офіційний вісник України*. 2001. № 21. Ст. 920.
8. Про Перелік дипломатичних посад, приписаних до дипломатичних рангів : Указ Президента України від 21.12.2018 р., № 434/2018, зі змін. та доп. *Офіційний вісник України*. 2019. № 4. Ст. 107.
9. Питання присвоєння дипломатичних рангів : Указ Президента України від 18.05.2019 р. № 275/2019, зі змін. та доп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275/2019#Text> (дата звернення: 13.09.2020).
10. Питання присвоєння рангів державних службовців та співвідношення між рангами державних службовців і рангами посадових осіб місцевого самоврядування, військовими званнями, дипломатичними рангами та іншими спеціальними званнями : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.04.2016 р. № 306, зі змін. та доп. *Офіційний вісник України*. 2016. № 34. Ст. 1329.
11. Закон Грузии «О дипломатической службе» от 07.12.2007 г. № 5568-Пс. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/20158/11/ru/pdf> (дата звернення: 06.09.2020).
12. Закон Эстонской Республики «О службе в органах внешних сношений» от 10.05.2006 г., RT I 2006, 26, 193; 32, 248; 49, 370 с изм. URL: http://www.skylaser.ee/p_zone/common/Zakony/Z%20o%20sluzhbe%20v%20organah%20vneshnih%20snoshenii.htm (дата звернення: 06.09.2020).
13. Вуд Дж., Серре Ж. Дипломатический церемониал и протокол. Принципы, процедура и практика / пер. с англ. Ю.П. Ключиной, В.В. Пастоевой, Г.И. Фоминой. 2-е изд., испр. Москва : Прогресс, 1976. 400 с.
14. Дипломатическая служба зарубежных стран : сборник нормативных правовых актов / сост. Т. А. Занко. Москва : МГИМО-Университет, 2015. 690 с.
15. Дипломатическая служба зарубежных стран : учебник. / под ред. А.В. Торкунова, А.Н. Панова. Москва : Аспект Пресс, 2015. 400 с.
16. Елистратов А.И. Основные начала административного права; репринт. изд. Симферополь : Оригинал-М, КЮИ ХНУВД, 2007. 499 с.
17. Манохин В.М. Советская государственная служба. Москва : Юрид. лит., 1966. 195 с.

18. Самойленко В.В. Дипломатическая служба : учебное пособие. Москва : Норма, Инфра-М, 2010. 320 с.
19. Селецький О.В. Теоретико-правове дослідження окремих аспектів заохочення дипломатичних працівників. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 2. С. 208–210. URL: http://www.pap.in.ua/2_2013/Seletskyi.pdf (дата звернення: 11.09.2020).
20. Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. / редкол.: Л.В. Губерський та ін. Київ : Знання, 2004. Т. 1. «А» – «Л». 760 с.
21. Фоміч Г.В. Адміністративні процедури у публічній службі України : автореф. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2010. 21 с.
22. Черепанов В.В., Иванов В.П. Основы государственной службы и кадровой политики : учебное пособие. Москва : Юнити-Дана 2008. 575 с.
23. Kopp H., Gillespie Ch. Career diplomacy. Life and work in the US Foreign Service. 2nd ed. Washington : Georgetown University Press, 2011. 301 p.

Федчишин С. А. Дипломатичні ранги як спеціальні звання дипломатичних службовців

Стаття присвячена дослідженню дипломатичних рангів, які встановлені законодавством України про дипломатичну службу, їх значення, особливостей присвоєння та позбавлення. Підкреслено, що дипломатичні ранги не лише відображають місце дипломатичного службовця у службовій ієрархії (у поєднанні із дипломатичною посадою), свідчать про відповідний рівень професійної компетентності у сфері зовнішньополітичної діяльності, а й можуть позитивно впливати на мотивацію дипломатичних службовців, певним чином відзначаються на рівні оплати праці дипломатичних службовців, використовуються серед заходів їх заохочення тощо. Автор підкреслює, що одними із сутнісних ознак дипломатичного рангу є суб'єкти, яким вони присвоюються. Вказано на неузгодженість законодавства України у частині регулювання суб'єктів, яким присвоюються дипломатичні ранги: з одного боку, норми-дефініції, яка закріплює поняття «дипломатичний ранг» та вказує, що такі ранги присвоюються дипломатичним службовцям (ч. 1 ст. 24 Закону України «Про дипломатичну службу»), а з іншого – норм цього Закону України (ч. 6 ст. 22, ч. 3 та 5 ст. 25) та Указу Президента України «Про Перелік дипломатичних посад, приписаних до дипломатичних рангів», які передбачають присвоєння дипломатичних рангів і деяким іншим особам, котрі не обіймають дипломатичних посад. Запропоновано усунути таку неузгодженість шляхом внесення змін до Закону України «Про дипломатичну службу». На думку автора, недоліком сучасного стану регулювання є відсутність спеціального підзаконного нормативно-правового акта, який би систематизував норми, що регулюють порядок присвоєння та позбавлення дипломатичних рангів, забезпечував його детальне регулювання. Запропоновано: по-перше, у Законі «Про дипломатичну службу» передбачити право Президента України визначати порядок присвоєння та позбавлення дипломатичних рангів; по-друге, детально врегулювати порядок присвоєння та позбавлення дипломатичних рангів на рівні Указу Президента України. Це можна зробити шляхом внесення змін до Указу Президента України «Про Перелік дипломатичних посад, приписаних до дипломатичних рангів».

Ключові слова: дипломатичні ранги, спеціальні звання, дипломатична служба, дипломатичний службовець.

Fedchyshyn S. Diplomatic ranks as special ranks of diplomatic servants

The article is devoted to the research of diplomatic ranks, which are established by the legislation of Ukraine on diplomatic service, their significance, peculiarities of appropriation and deprivation. It is emphasized that diplomatic ranks not only reflect the place of a diplomatic servant in the hierarchy (in combination with a diplomatic position), indicate the appropriate level of his professional competence in foreign policy, but can also positively affect the motivation of diplomatic servants, influences on salary

level of diplomatic servants, are used among measures to encourage them, etc. The author emphasizes that one of the essential features of diplomatic rank is the subjects to whom they are assigned. The inconsistency of the legislation of Ukraine in terms of regulation of subjects who can have diplomatic ranks: on the one hand, the norm-definition, which enshrines the concept of “diplomatic rank” and indicates that such ranks are assigned to diplomatic servants (Part 1 of Article 24 of the Law of Ukraine “On the Diplomatic Service”), and on the other hand – other norms of this Law of Ukraine (Part 6 of Article 22, Parts 3 and 5 of Article 25) and the Decree of the President of Ukraine “On the List of Diplomatic Positions Assigned to Diplomatic Ranks” which indicate that diplomatic ranks are assigned also to some other persons who do not hold diplomatic positions. It is proposed to eliminate such inconsistency by amending the Law of Ukraine “On the Diplomatic Service”. According to the author, the disadvantage of the current state of regulation is the lack of a special decree that would systematize the rules governing the assignment and deprivation of diplomatic ranks, provide its detailed regulation. It is proposed: firstly, to provide for the President of Ukraine the right to determine the procedure for assigning and depriving of diplomatic ranks in the Law “On the Diplomatic Service”; secondly, to regulate in detail the procedure for assigning and depriving of diplomatic ranks at the level of the decree of the President of Ukraine (in Decree “On the List of Diplomatic Positions Assigned to Diplomatic Ranks”).

Key words: diplomatic ranks, special ranks, diplomatic service, diplomatic servant.

